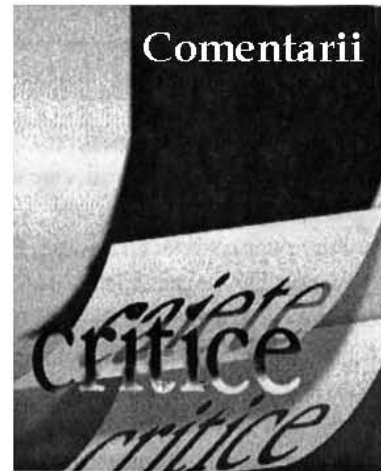

Caius Traian
DRAGOMIR*

Reforma și atât ?

Abstract

Denumirea generică a ultimelor trei secole ar putea fi "Revoluția". Perioada care începe acum este "Criza". Ipocrizia politică globală a inventat, pentru a desemna actualele schimbări, termenul de "reformă". Toate măsurile sociale benefice, adoptate de Napoleon al III-lea și Bismarck, sunt anulate sau diminuate ca importanță. Formele de organizare socială, politică și administrativă sunt restrânse fără nicio bază de susținere în evoluția conceptului de umanitate. O reformă care nu țină cont de nevoile umane nu este decât o manipulare istorică.

Cuvinte-cheie: reformă, revoluție, Iluminism, modernitate, manipulare, criză.

The Reform and Nothing More?. The name of the historical period of the last three centuries could be named generically "The Revolution". The period starting now will be "The Crisis". The global political hypocrisy introduced, for the actual general changes, the term of "reform". All the social success, started with the initiatives of Napoleon III and Bismarck are abolished or diminished. The social, political and administrative forms of existence are restrained without any fundamental evaluation of the principles of humanity. A reform without looking in these is nothing but a historical manipulation.

Keywords: reform, revolution, Enlightenment, Modernity, manipulation, crisis.

A denumi perioada ultimelor două-trei secole (poate chiar patru, dacă se ține cont și de istoria, totuși poate prea particulară ca formă de evoluție, a Olandei și Angliei) cu simplul termen de „epocă modernă” este cu totul modest, nesemnificativ și trădează o anumită lipsă de idei referitoare la dezvoltarea umanității și a umanului. Generator de orgolii și, totodată, chip al exprimării unei neîndoielnice aroganțe, conceptul sau ideea de modernitate excită fără să dinamizeze forțele omenești, fie că este vorba de întruparea acestora în persoană, deci în individualitate, fie că se manifestă drept rezultată a actelor comuniunii, grupului, corpului social.

Am propus ca perioada istorică inițiată prin pregătirea iluministă a conștiințelor, luând apoi caracterul războiului de elibe-

rare a Coloniilor britanice din America de Nord, continuat de crearea unei forme de societate dotată cu unele inovații semnificative, chiar dacă acestea nu întruneau nici profunzimea necesară și nici numărul suficient spre a acoperi obiectivele de natură să instituie cadrele formării unei națiuni negrevată de excluși sau marginali; devenind, în plenitudinea afirmării ei, Marea Revoluție Franceză; urmând un secol de revoluții periodice integral exprimate – din prima jumătate a secolului XIX european și până la actualele mișcări ale lumii arabe, trecând prin revoluțiile comuniste, apoi anticomuniste, anticolonialiste, ca și prin simplele revoluții politic-indefinite (Franța, Italia, 1968) – să se numească, deci, inechivoc, în ansamblul ei, „Revoluția”. Esența existenței umane de la jumătatea secolului XVIII și

* Diplomat, fost ministru, fost ambasador al României în Grecia.

până astăzi este tocmai revoluția, așa cum apare aceasta, dacă dorim sub nume proprii, nume de oameni, precum Einstein, Freud, Teilhard de Chardin, Marx, Lenin, Gandhi, Mandela, Walesa, Ioan-Paul II, Den Xia Ping. Aveam impresia că epoca „Revoluției” se încheiase cu Republica a V-a Franceză, gaullistă și, apoi, cu Revoluția Estului European, după expresia lui Ralph Darendorf, dar în ultimele luni reintră în revoluție o importantă parte a spațiului islamic. Mai este însă principiul revoluției tot atât de viu, de motivant, în orizont universal, pe cât fusese în urmă cu cinci-șase decenii sau încă mai multă vreme? Evident, nu. Ce epocă începe? Pare evident că noua perioadă, începută deja, chiar dacă încă în suprapunere cu Revoluția, va trebui să

poarte numele „Criză”. Nu rușinăm o vreme de criză: noi nu avem de făcut față unei crize anume, pe care o vom depăși cum-o vom, fie că vrem, fie că nu vrem, deci indiferent cum ar fi ea, sare o trăi apoi într-o lume lipsită de secretele unor experimente temporare, episoade sau, dacă vom avea de făcut față unor anume remanente, reziduuri a unei amănăări, acestea ar putea fi în ansamblu metabolizate și depășite. Noi vom de așa ceva: noi am pătruns într-un autentic univers al crizei, univers critic, în care înveriditatea istorică a dezvăluirilor propriu crizei, va putea dincolo de capacitățile politico-economice de control, prevenție și ieșire într-o mișcare acceptabilă, previzibilă, orientată liber, dar nu mai puțin rațională. Criza va fi pentru un interval care nu poate fi calculat încă, dar care va avea o dimensiune istorică, pur și simplu criză. S-a încercat sufocarea Revoluției: o formă istorică de a exista a umanității, și aceasta prin manipularea condițiilor și încercări de neutralizare a stărilor de criză, de asemenea, prin manipularea condițiilor.

Care este numele manipulării, ale cărei dimensiuni vizuază globalizarea, astăzi? Evident, „reforma” sau „a reforma”. Am fost cu toții – sau măcar aproape toți – care am parcurs și, oarecum, am determinat evenimente deslășuite în Europa și în lume, începând cu acei final de an 1989 – de acord cu necesitatea parcurgerii unei reforme complexe, adânc și decisiv. Acestea ar fi putut să fie realizate în gheră, extrem

de rapid, integral – deci implicând toate compartimentele existenței istorice – și ireversibil; s-a făcut superficial, încet, neconcludent, și aceasta nu doar în România, ci în toate țările în care structurile statale comuniste au fost înlăturate, cel puțin în plan formal. Într-o oarecare măsură, simultan, mai ales însă în momentul secund, într-un al doilea timp, necesitatea pretinsă a reformei a făcut obiectul schimbării întrucâtva a lumii capitaliste, neafectate de guvernări comuniste. Afirmarea, încă de la începutul schimbării declanșate în România de vârful revoluționar din decembrie 1989, că statele vestice avuseseră un program – indiferent cum va fi fost el, dar a fost – pentru tranziția zonei comuniste la o economie declarativ liberă și la electoralismul declarativ democra-

tic, eventual de la dictatură la ceea ce încă socotim a fi democrație și de la statismul economic dăruit la economia de piață, dereglementată, fără a avea însă nici un program de transformare a lor însele, în condițiile unei lumi noi sau măcar parțial înnoită. În cele din urmă, oțeteste, însă și acesta este în reformă. Înta, reforma a vizat deservirea de comunisti – viitorul ce a avut ca obiectiv exclusiv ieșirea dintr-o generală stare de fragilitate în fața primejiei sau intervenției de fapt a crizei acum reforma este văzută ca singură șansă de supraviețuire istorică, politică, economică. Un vechi afa de propagandă francuză, utilizat în timpul Revoluției Civile Spaniole, spus direct și aparent îndreptățit – sub un desen imaginând un soldat în uniformă revoluționară sau poate, pur și simplu, a soldatilor ruși ai vremii, „comunismul înseamnă sărăcie”. Evident, capitalismul înverna o oarecare arghie, dar aceasta pare a fi fiind că în vreme capitalismul stătea sub amenințarea mortală a unui sistem comunist mondial, expansiv și bine înarmat. Ce s-ar scrie astăzi pe un afa în care ar fi descris, sintetic, sumar, concentrat, valoarea umană a capitalismului istoric – și politica – înseamnă echilibrarea puterilor sau dezastru.

A reforma astăzi înseamnă a preînde a se face fără să fac, în cazul cel mai bun, dar în cazul cel mai frecvent, înfrânt dramatic, să preînde a face binele – singurul bine posibil – făcând răul ovasgeneralizat și binele un privilegiu superficializat. Se dorește – fără ca

neapărat să se conștientizeze o astfel de aspirație simbolică – a se putea numi epoca succedării „Revoluției” cu numele chiar al manipulării: „Reforma”. Această reformă, a actualității noastre globalizate, constă în reducerea societății la condiția anterioară vremii în care sistemele și regimurile, Napoleon III, în Franța și Bismarck, în Germania, înțeleseseră că trebuie să le creeze pentru popoarele lor. Acestea, apoi, deveniseră reperul modului în care omul așa-zisei epoci moderne trebuie să fie respectat de statul său, fie el democratic, sau autoritar, sau oricum va fi fost. Economia liberă – dereglementată – avea a deveni instrumentul prin care statele puteau să realizeze un maximum de bunăstare a tuturor, dar nu era îndreptățită să devină un scop în sine. Reforma actuală, în țările care nu aparțin „noii forțe” – pentru a-l parafraza pe Walter Lipman –, respectiv puternicului sistem BRIC, revine la a expropria cetățeanul de cât mai mult din dreptul său la sănătate, la învățătură, la justiție operativă, eficientă și la guvernarea statului în baza voinței majoritare așa cum se structurează aceasta în dinamică, și nu în simpla formulă electoral-partidică, extrem de reduționistă, dacă se face raportarea la pretenția democrației, în descendența Pericle și Lincoln, de a reprezenta „conducerea poporului de către popor și pentru popor”.

În concret, despre reformă trebuie observat simplu și clar: se dorește reforma sistemelor de sănătate, a spitalelor, reforma pensiilor, a ajutoarelor sociale, a educației, reforma statului, a clasei politice, a justiției, a întregii societăți. În ce anume constau aceste reforme? Am spus deja – în general, în confiscarea unor câștiguri sociale, cărora, juridic, li se recunoaște oricând o valoare patrimonială (de exemplu, nivelul unei pensii, gratuitatea unor servicii, ajutoare sociale în situații limită și altele) – dar mai este ceva esențial de spus: totul are caracterul simulării și disimulării. Totul eșuează, în așa-zisa reformă – mai peste tot în lume, acolo unde i se dă caracterul arătat aici; mai peste tot, dar mai presus de oriunde în România. De ce? Pentru că se schimbă totul fără nicio analiză, cât de sumară, a principiilor de funcționare a domeniului de aplicație a schimbării. Nu reanalizăm principi-

ile educației, ale justiției, ale parlamentarismului, ale politicii, ale economiei. Reformăm totul pe baza vechilor principii, care vin dintr-un Iluminism, și acela neînțeles, alienat, compromis, dar care, în variantele sale strălucite, geniale, a dat deja marile revoluții ale secolelor de mult încheiate. Nimeni nu mai aduce la zi marile valori iluministe care au născut, alături de creștinism și de celelalte religii, civilizațiile prezentului. Ce reformăm? Ceea ce ne-a lăsat să vedem Caragiale că trebuie schimbat: totul, cu obligația de a nu ne atinge de nimic. Nu ne atingem mai ales de ceea ce derivă din chiar principiile realului.

Atunci când justiția a fost revoluționată, își publicaseră operele reformatoare un Grotius, un Pufendorf, un Montesquieu, un Voltaire, un Beccaria, un Bentham. Când politica a intrat în revoluție, își publicaseră operele Voltaire, Rousseau, Hugo, Marx, Durkheim. Educația nu a fost reformată sau revoluționată de state, ci, din nou, de Rousseau, dar și de Pestalozzi, care, de altfel, s-a inspirat din autorul „contractului social”. Despre ce fel de reforme vorbim noi? Despre imitarea penibilă a dimensiunii desuete și extrem individualist-egoiste a capitalismului care intrase în prudentă disimulare în perioada opoziției între sisteme. Este evident că nu trebuie să așteptăm apariția unor personalități de geniu precum cele ale căror nume tocmai le-am citat, pentru a ajunge la a dezvolta reforme – sau o reformă – adevărate și deci inteligente; a renunța însă la reformarea, prin actualizare a unor principii altădată perfect aplicabile, a orientării fluxului istoriei, în vremea elaborării lor, revine însă la a nu face mai mult decât figurație politică, pe de o parte, profitabilă în manieră mafiotă și, pe de altă parte, a manipula și înjosi ființa umană în ea însăși, precum și în noțiunile rezultate din cristalizarea vocațiilor ei.

Lucrurile sunt absolut clare cu privire la sensul și posibilitatea de împlinire sau neîmplinire a reformelor. Rămâne doar de știut dacă reformele care implică și principiile existenței individului și societății se mai numesc astfel sau poartă numele de revoluții. Răspunsul la o astfel de întrebare este însă unul de minimă importanță.